

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ

СТЕПАНЮК ОЛЬГА СЕРГІЇВНА

УДК 658,27-047.44]:622.32.012

**ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ
НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Івано-Франківськ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Кафка Софія Михайлівна,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
завідувач кафедри обліку та оподаткування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Коваленко Олена Валеріївна,
Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових
експертиз, директор;

доктор економічних наук, професор
Гарафонова Ольга Іванівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри менеджменту.

Захист відбудеться « 19 » червня 2020 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 20.052.06 в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, конференц-зал науково-технічної бібліотеки.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий « 19 » травня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
д.е.н., доцент

І. Б. Запукхляк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нафтогазова промисловість є базовим сектором економіки та забезпечує енергетичну безпеку України. Основними факторами, що впливають на ефективність функціонування галузі, є світові ціни на нафту, розширення транспортних можливостей експорту, реформування діючої системи оподаткування нафтогазових підприємств, погіршення умов видобутку нафти і газу, зниження ефективності експлуатації «старих» родовищ і значно вищі витрати на розробку нових родовищ, особливо в районах з низькою інфраструктурною забезпеченістю. Тому для економічного розвитку нафтогазовидобувних підприємств важливими є раціональне формування та ефективне використання усіх видів ресурсів.

В умовах перманентних змін економіки управлінською практикою стають затребувані комплексні рішення щодо оцінювання ефективності використання ресурсів, що базуються на синтезі досягнень економічної теорії та практичного досвіду оцінювання. Актуальність проблем оцінювання ефективності використання оборотних активів зумовлена необхідністю постійного вдосконалення методик та впровадження теоретичних підходів, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних активів.

Оскільки оцінка ефективності використання оборотних активів – це елемент, імперативний для оцінки ефективності діяльності підприємства, то наявні об'єктивні передумови щодо створення релевантного інструментарію оцінювання ефективності використання оборотних активів. Водночас особливості виробничо-господарської діяльності створюють визначені специфічні вимоги для оцінювання ефективності використання оборотних активів конкретного підприємства. Пошук діалектичної взаємодії зазначених обставин і повинен сприяти появі комплексної системи оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств.

Сучасними науковцями, праці яких присвячені визначенню поняття, складу і структури оборотних активів, є І. Алексєєв, Л. Бетехтіна, В. Бечко, М. Білик, Я. Дропа, Н. Ізмайлова, Н. Крамзіна, Ю. Кваша, Л. Лахтіонова, Ю. Мездриков, Н. Невмержицька, О. Нич, О. Павловська, Ю. Пеняк, О. Поважний, Н. Притуляк, Л. Соляник, О. Шеремет, В. Хохлов та інші.

Питання теорії і практики управління та оцінювання ефективності використання оборотних активів досліджували в своїх наукових працях Є. Авраменко, І. Бланк, О. Бондаренко, У. Витвицька, О. Гарафонова, А. Гречан, О. Гудзь, С. Гуткевич, М. Дем'яненко, Н. Єршова, О. Коваленко, Р. Костирко, В. Маргасова, Є. Мних, В. Савчук, П. Стецюк, К. Чала, І. Яремко та інші.

Прикладні дослідження оцінювання ефективності використання оборотних активів у сучасних умовах економіки вказують на необхідність подальшого розвитку теоретичного базису, методичних підходів та розробки сучасних моделей різноаспектного оцінювання ефективності використання оборотних активів в умовах деструктивних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що й актуалізувало тему дисертації, обумовило формування її мети, завдань, методів дослідження і структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за держбюджетними темами:

«Теоретичні та прикладні засади формування механізму ефективного функціонування та оптимізації діяльності соціально-економічних систем паливно-енергетичного комплексу» (ДР 0110U003990), у межах якої розвинуто концептуальні підходи до оцінки можливості підприємств нафтовидобутку підвищувати ділову активність і платоспроможність на підставі аналізу грошових потоків; «Наукові та прикладні засади управління розвитком галузевих та регіональних суспільних систем» (ДР 0117U003830), в якій розроблено матричний метод аналізу джерел фінансування оборотних активів; «Розроблення єдиного класифікатора видів робіт, які виконуються при технічному обслуговуванні та ремонті основних засобів АТ «Укртрансгаз» з урахуванням технічних вимог щодо експлуатації та стандартів бухгалтерського обліку» (ДР 0117U003437), де автором визначено особливості сучасного стану функціонування нафтогазових підприємств з визначенням основних проблемних аспектів прийняття управлінських рішень щодо оборотних активів та поглиблено інформаційне забезпечення оцінювання ефективності їх використання.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення та розвиток теоретичних положень та практичних рекомендацій з оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити номінативне поле застосування дефініції «оборотні активи»;
- критично оцінити та актуалізувати методику оцінювання ефективності використання оборотних активів за економіко-фінансовими показниками;
- проаналізувати та поглибити інформаційне забезпечення оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств;
- структурувати організацію процесу оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств;
- продіагностувати сучасний стан функціонування нафтогазовидобувних підприємств з визначенням основних проблемних аспектів прийняття управлінських рішень щодо оборотних активів;
- запропонувати карту ранжування для оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтовидобувних підприємств з метою прийняття управлінських рішень;
- розробити агреговану модель оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств;
- розробити алгоритм прийняття управлінських рішень щодо інвестування з урахуванням ковенант ефективності використання оборотних активів.

Об'єктом дослідження є процеси оцінювання ефективності використання оборотних активів промислових підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні підходи та прикладні засади оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дисертаційного дослідження є сучасні положення теорії управління, фінансово-економічного аналізу, наукові і прикладні розробки вітчизняних і зарубіжних науковців. У дисертаційному дослідженні використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи і прийоми пізнання економічних процесів і явищ: метод теоретичного узагальнення – для висвітлення теоретико-методичних основ та узагальнення наукових поглядів щодо оцінювання ефективності використання оборотних активів; абстрактно-логічний та

методи процесного і системного аналізу – при уточненні дефініції «оборотні активи»; діалектичний метод – для досягнення поставленої мети та завдань дослідження; економіко-статистичний метод – для визначення особливостей формування та динаміки оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств; розрахунково-конструктивний метод – для кількісної оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств; порівняння статистичних групувань – для дослідження тенденцій розвитку та взаємозв'язків окремих складових оборотних активів; порівняльного та кореляційно-регресійного аналізу – для встановлення залежностей і розв'язання складних завдань оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств; методи теорії нечітких множин – для визначення рівня впливу груп одиничних показників на ефективність використання оборотних активів та побудови інтегрального показника оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств.

Інформаційну базу дослідження склали чинні законодавчі та нормативні акти України, дисертації та наукові публікації з проблем оцінювання ефективності використання оборотних активів, звітність нафтогазовидобувних підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання поглиблення теоретико-методичних положень щодо оцінювання ефективності оборотних активів, а саме:

удосконалено:

- структурно-логічний підхід до етапів організації оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств, який, на відміну від існуючих, враховує галузеву специфіку та за результатами застосування якого отримується обґрунтований базис прийняття управлінських рішень;

- методичний підхід до формування інформаційного забезпечення оцінювання ефективності використання оборотних активів, що, на відміну від існуючих, враховує ковенанти ефективності використання оборотних активів як набір спеціальних умов, введення яких дозволить мінімізувати ризики втрат інвесторів;

- науково-практичний підхід до моделювання оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств через економетричну модель, на підставі якої можливе оцінювання стану їх використання на досліджуваних підприємствах і порівняння їх із середньогалузевим рівнем;

- управлінський контур трансформації оборотних активів у циклі операційної діяльності нафтогазовидобувних підприємств, що, на відміну від існуючих, враховує функціональний підхід (функції перетворення, управління, часу) для сприяння оптимізації управлінських рішень, а також визначення ступеня впливу на нього окремих чинників (технологічні зміни оборотних активів, тривалість технологічних циклів виробництва тощо) та дозволяє описати рух матеріально-грошових потоків з урахуванням управлінського впливу;

- методичний підхід до ранжування підприємств, який на відміну від існуючих, базується на використанні карти ранжування адаптованої для оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств з врахуванням значимих та інформативних коефіцієнтів для прийняття управлінських рішень, зокрема інвестиційного характеру;

- процес алгоритмізації прийняття управлінських рішень щодо доцільності інвестування, що, на відміну від існуючих, враховує інвестиційні ковенанти, ковенанти

розподілу прибутку і ковенанти ефективності використання оборотних активів та дозволяє сформувати сценарії прийняття інвестиційних рішень;

набули подальшого розвитку:

- трактування сутності оборотних активів як сукупності авансованих і сформованих системоутворюючих елементів матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, які шляхом структурної трансформації здійснюють поліфункціональні зміни та безперервний кругообіг форм вартості з метою обслуговування поточного господарського процесу і мають повністю використовуватися впродовж року або операційного (виробничо-комерційного) циклу для посилення взаємодії між усіма ієрархічними рівнями та забезпечення безперервності діяльності і генерування позитивного грошового потоку;

- модель оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств, яка, на відміну від існуючих, побудована на основі визначення інтегрального показника, що дає йому найбільш агреговану характеристику, кількісно та якісно відображає досягнутий рівень ефективності використання оборотних активів підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковій обґрунтованості і прикладній спрямованості теоретичних положень і підходів, викладених в роботі. Їх використання сприятиме вдосконаленню теоретичних та організаційно-методичних положень щодо оцінювання ефективності використання оборотних активів на підставі інформації фінансових звітів, що особливо важливо для прийняття рішень щодо доцільності фінансування в капітал підприємства, кредитування й інших форм вкладення капіталу.

Основні теоретичні та прикладні розробки прийняті до впровадження у практичну діяльність ПАТ «Укрнафта» (довідка № 01/01/09/04-37 від 19.03.2018 р.), де застосовано ранговий підхід до оцінки структурних підрозділів щодо ефективності використання оборотних активів; НАК «Нафтогаз України» (довідка № 7-21-19 від 17.12.2019 р.), зокрема, використано алгоритм розрахунку позитивного і від'ємного грошових потоків від операційної діяльності на підставі даних фінансової звітності; ТОВ «Аудит-сервіс ІНК» – застосовано запропоновану автором класифікацію показників оцінки оборотних активів (довідка № 35 від 22.09.2016 р.).

Результати дослідження також впроваджено у навчальний процес Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при розробці методичного забезпечення та викладанні дисциплін «Аналіз фінансової звітності», «Звітність підприємств», «Організація та методика проведення аудиту», «Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті» (довідка № 29-117-95 від 05.12.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійних наукових досліджень. Усі положення, що виносяться на захист, отримані автором особисто. Внесок автора у роботи, виконані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднені на 6 міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем» (м. Івано-Франківськ, 2013 р.), «Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у ХХІ-му столітті» (м. Житомир, 2015 р.), «Фінансовий ринок: інституції та інструменти» (м. Львів, 2018 р.), «Економіко-управлінські аспекти трансформації та

інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах» (м. Івано-Франківськ, 2019 р.), «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 2019 р.) «Розвиток інтегрованої звітності підприємств» (м. Житомир, 2019 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць (9 з яких у співавторстві) загальним обсягом 6,86 друк. арк. (особисто автору належать 4,30 друк. арк.), в тому числі: 1 колективна монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях України (з них 6 входять до міжнародних наукометричних баз) та 6 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи – 247 сторінок друкованого тексту (у т. ч. основного тексту – 177 сторінок). Робота містить 43 таблиці, з яких 13 таблиць повністю займають площу на 16 сторінках, 20 рисунків, з яких 6 повністю займають площу сторінки, список використаних джерел із 186 найменувань, розміщених на 19 сторінках, 9 додатків на 55 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, визначено наукову новизну та практичну значущість роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади оцінювання ефективності використання оборотних активів»** здійснено огляд основних підходів до дефініцій «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні кошти» та проведено сутнісну демаркацію поняття «оборотні активи»; систематизовано методичні підходи до оцінювання ефективності використання оборотних активів та визначено інформаційне забезпечення оцінки ефективності використання оборотних активів.

Аргументовано доцільність дослідження проблематики наукового пізнання оборотних активів у комплексі з характерними для нього ознаками та відмінними рисами. Виокремлено характерні риси між оборотними активами, оборотними засобами та оборотним капіталом підприємства, що полягають у формі їх вираження, участі у звичайній діяльності та здатності до трансформаційних змін. Визначено, що оборотні активи виступають як авансована або сформована вартість, що зумовлює їх повернення після закінчення одного кругообігу в інший з вихідного пункту, оскільки авансування є однією з ключових, характерних і відмінних рис оборотних активів і відіграє важливу роль у встановленні їх економічної сутності.

Дослідження наукових підходів до визначення оборотних активів дозволило прийти до висновку, що варто розрізняти категорії «оборотні кошти», «оборотний капітал», «обігові кошти» і «оборотні активи». Всебічне теоретичне дослідження категорії «оборотні активи» дозволило уточнити сутнісне визначення цієї дефініції як сукупності авансованих і сформованих системоутворюючих елементів матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, які шляхом структурної трансформації здійснюють поліфункціональні зміни та безперервний кругообіг форм вартості з метою обслуговування поточного господарського процесу і мають повністю використовуватися впродовж року або операційного (виробничо-комерційного) циклу

для посилення взаємодії між усіма ієрархічними рівнями та забезпечення безперервності діяльності і генерування позитивного грошового потоку.

Визначено, що науково обумовлене здійснення оцінювання ефективності використання оборотних активів сприяє формуванню аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень і своєчасній розробці відповідних заходів для підвищення оборотності оборотних активів, зниження матеріалоемності і енергоемності, підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства.

Структурно-логічна схема організаційних етапів аналізу оборотних активів підприємств (рис. 1) дала можливість здійснити оцінювання ефективності використання оборотних активів з урахуванням специфіки галузевих елементів та значимих показників для прийняття відповідних управлінських рішень.

Аналіз існуючих результатів наукових досліджень у сфері оборотних активів дозволив зробити наступне припущення: досить складний процес оборотності оборотних активів, який відбувається в процесі діяльності підприємства постійно, одночасно або паралельно, не дозволяє правильно зрозуміти його сутність та економічний зміст оборотності, що приводить спочатку до розрахунку нереальних, таких, що не мають економічного змісту, показників, а потім до неправильних економічних висновків при оцінюванні ефективності використання оборотних активів.

Дослідження методичних підходів дало змогу встановити, що для оцінки ефективності використання оборотних активів використовується набір показників, серед яких є малоінформативні, такі, які не можна розрахувати на підставі інформації фінансових звітів, та такі, що не мають осмисленої економічної інтерпретації, про що в своїх працях застерігав, зокрема Джеймс К. ван Хорн. Тому запропоновано згрупувати систему статистично достовірних і значимих показників оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств з урахуванням галузевої специфіки та обмежень інформації даними фінансових звітів.

Ефективним інструментом, що підвищує захист інтересів інвестора і забезпечить досягнення поставлених інвестиційних цілей шляхом визначення умов, яких повинні досягти і підтримувати в ході діяльності суб'єкти інвестування, є ковенанти. Оскільки оцінювання ефективності використання оборотних активів є важливою складовою при прийнятті рішень щодо інвестування, запропоновано доповнити класифікацію ковенант ковенантами ефективності використання оборотних активів і застосовувати їх майбутнім інвесторам при прийнятті рішень інвестиційного характеру щодо стану і ефективності використання оборотних активів в об'єктах інвестування, зокрема і для нафтогазовидобувних підприємств.

На основі проведених досліджень запропоновано універсальний мінімум ковенант для прийняття управлінських рішень щодо інвестування і кредитування (табл. 1).

У другому розділі «**Оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств**» здійснено аналіз стану, джерел та формування оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств, оцінено ефективність їх використання і побудовано багатофакторну модель щодо оцінювання ефективності їх використання на підприємствах.

Оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств здійснювалося поетапно на підставі оцінки кожного коефіцієнта з точки зору його інформативності, реальності економічного змісту, можливості розрахунку за даними фінансової звітності, з урахуванням галузевих особливостей досліджуваних підприємств та інформативних потреб.

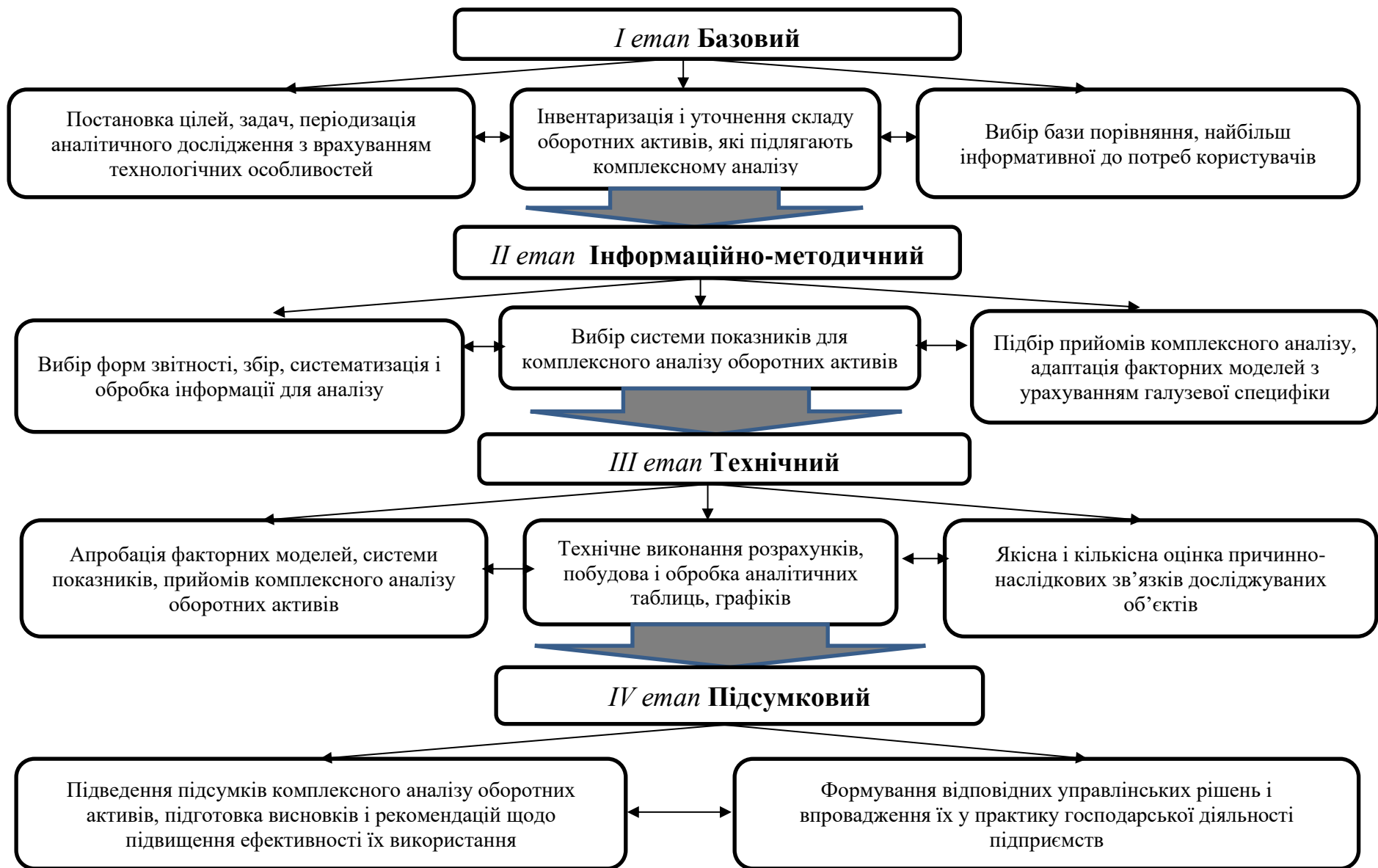

Рис 1. Структурно-логічна схема аналізу оборотних активів підприємства

Універсальний мінімум ковенант, для прийняття управлінських рішень щодо інвестування і кредитування

Ковенанти	Фінансові показники / коефіцієнти, які є основою для створення ковенантів
Ковенанти ліквідності	- коефіцієнт поточної ліквідності; - чистий оборотний капітал.
Ковенанти структури капіталу (зобов'язання і обсяг залучення позичкових коштів)	- величина боргових зобов'язань; - частка позичкових коштів; - співвідношення зобов'язань до чистих активів; - співвідношення зобов'язань до EBITDA; - співвідношення зобов'язань до грошового потоку.
Ковенанти покриття	- коефіцієнт покриття відсоткових платежів; - коефіцієнт фіксованих платежів; - коефіцієнт грошового покриття поточної частини боргу; - EBITDA.
Інвестиційні ковенанти	- обсяг капітальних вкладень.
Ковенанти розподілу прибутку	- максимальні дивідендні виплати.
Ковенанти власного капіталу	- показники чистих активів; - показники чистих матеріальних активів.
Ковенанти ефективності використання оборотних активів	- частка власних обігових коштів в оборотних активах; - частка оборотних активів в активах підприємства; - віддача оборотних активів; - рентабельність оборотних активів; - частка дебіторської заборгованості в оборотних активах; - коефіцієнт здатності підприємства генерувати грошові потоки; - коефіцієнт якості чистого грошового потоку від операційної діяльності.

Оцінюючи ефективність використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств здійснено оцінку стану і структури оборотних активів, платоспроможності та якості грошового потоку, ефективності використання оборотних активів, ранжування з формуванням оціночного висновку та побудову економетричної моделі оцінки ефективності використання оборотних активів.

Результати дослідження показали, що в структурі оборотних активів досліджуваних підприємств дебіторська заборгованість є питомою складовою: її частка на кінець 2017 р. становила від 99% (ПрАТ «Нафтогазовидобування») до 55% (ПрАТ «Природні ресурси»). Частка запасів незначна (від 0,8% до 4,2%), і тільки ПАТ «Укрнафта» має суттєву частку – 43,6% за рахунок залишку запасів товарів. У 2018 р. тенденції зберігалися, проте варто відмітити суттєве зростання частки дебіторської заборгованості, зокрема, до 88,9% у ПрАТ «Природні ресурси» і збільшення частки дебіторської заборгованості до 94,2% у ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння».

Коефіцієнти віддачі оборотних активів на усіх підприємствах суттєво знижені за рахунок великої частки дебіторської заборгованості в оборотних активах. Основний резерв підвищення ефективності використання оборотних активів –

зменшення дебіторської заборгованості. Показники ефективності використання оборотних активів найвищі у ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння», найнижчі – у ПАТ «Укрнафта».

Суттєве значення при оцінюванні ефективності використання оборотних активів має аналіз джерел їх фінансування. Вважаємо, що доцільно використовувати такий прийом, як побудова матричного балансу, в якому по горизонталі відображаються статті пасиву балансу, а по вертикалі – статті активу в тій послідовності, в якій відображені в балансі (звіті про фінансовий стан). Статті матричного балансу можуть бути об'єднані залежно від мети дослідження, і така форма дозволяє зрозуміти, за рахунок яких джерел (пасивів) формується кожна стаття активів.

Проведений аналіз джерел фінансування оборотних активів досліджуваних нафтогазовидобувних підприємств, з розрахунком матричних балансів, свідчить, що короткострокові кредити банку (платне джерело) використовують для фінансування дебіторської заборгованості тільки АТ «Укргазвидобування», що вказує на неефективне використання обігових коштів. Кредити банків як джерело формування інших оборотних активів, крім дебіторської заборгованості, використовує і ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння». Інші підприємства таке платне джерело, як короткострокові кредити банків, не використовують для формування оборотних активів.

Удосконалена і апробована методика розрахунку позитивних і від'ємних грошових потоків від операційної діяльності у випадку, якщо І розділ Звіту про рух грошових коштів складений за непрямим методом. Підтверджено, що коефіцієнтний аналіз грошових потоків доцільно доповнювати аналізом іммобілізації грошових коштів, методика якого побудована на балансовому методі, що дозволив визначити та обґрунтувати різницю між розрахунковою сумою грошових коштів на підприємстві і фактичним їх залишком, і, що особливо важливо, вказати шляхи вкладення і мобілізації грошових коштів.

Сформовано карту ранжування ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств за основними показниками, за даними якої встановлено, що найбільш ефективно використовує оборотні активи АТ «Укргазвидобування», ніж ПАТ «Укрнафта», яке має проблеми зі станом оборотних активів (не має власних коштів в обігу, при наявності значної суми дебіторської заборгованості для фінансування оборотних активів використовує умовно платні джерела), і, відповідно, неефективно їх використовує. Серед приватних підприємств, що аналізуються, ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння» має найвищі показники ефективності використання оборотних активів, а найменш ефективно їх використовує ПрАТ «Нафтогазвидобування».

Для оцінки впливу факторів на ефективність використання оборотних активів застосовано кореляційно-регресійний аналіз. Як функцію ефективності використання оборотних активів прийнято коефіцієнт ефективності використання оборотних активів (Y).

До факторів, що впливають на коефіцієнт ефективності використання оборотних активів, з урахуванням галузевої специфіки відібрано наступні показники:

- x_1 – коефіцієнт віддачі оборотних активів;
- x_2 – частку власних обігових коштів в оборотних активах (%);
- x_3 – частку дебіторської заборгованості в оборотних активах (%);

- x_4 – темпи росту доходу від реалізації;
- x_5 – темпи росту оборотних активів.

За результатами розрахунку отримано наступне рівняння моделі (1):

$$Y = -1,9214 + 0,1669x_1 - 0,00504x_2 + 0,01772x_3 - 0,4446x_4 + 1,1699x_5 \quad (1)$$

Коефіцієнти парного кореляційного зв'язку засвідчили, що з п'яти відібраних для дослідження показників тільки два мають досить тісну залежність із функцією: x_1 – коефіцієнт віддачі оборотних активів і x_5 – темпи росту оборотних активів і є підставою для побудови регресійної моделі (2) за цими двома факторами:

$$Y = -0,7706 + 0,2994x_1 + 0,7594x_5 \quad (2)$$

На підставі отриманої моделі (2) здійснено оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств України. Для цього по кожному підприємству, виходячи з фактичних значень факторів x_1 і x_5 розраховані теоретичні рівні функції – коефіцієнта ефективності використання оборотних активів. Отримані результати зіставлено з фактичними показниками і встановлено, що на рівні середньогалузевої величини ефективність використання оборотних активів має ПАТ «Надра України». АТ «Укргазвидобування», ПрАТ «Природні ресурси», ТОВ «Бориславська нафтова компанія», Представництво «Регал петролеум корпорейшн лімітед» та ПрАТ «Девон» свої оборотні активи використовують ефективніше, ніж в середньому по галузі. На інших підприємствах ефективність використання оборотних активів нижча за середньогалузеву.

У третьому розділі **«Діагностика управлінських рішень щодо ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств»** здійснено контурування руху оборотних активів в управлінському циклі підприємства, визначено інтегральну оцінку ефективності їх використання для прийняття управлінських рішень щодо інвестування та розроблено алгоритм процесу прийняття рішень щодо інвестування на підставі інформативних ковенант ефективності використання оборотних активів.

При оцінюванні ефективності діяльності підприємства в цілому важливим чинником є забезпечення ефективності використання оборотних активів з урахуванням показників стану і динаміки оборотних активів, а також параметрів руху оборотних активів в управлінському циклі підприємства. В роботі розроблено управлінський контур трансформації оборотних активів у циклі операційної діяльності нафтогазовидобувних підприємств, в якому візуалізовано послідовний опис функцій перетворення потоків оборотних активів на кожній стадії (надходження оборотних активів, виробництво оборотних активів або їх трансформація, вибуття оборотних активів) управлінського циклу операційної діяльності. Дослідження зазначеного контуру дозволяє вирішити задачі, пов'язані з оцінкою впливу на оборотні активи технологічних змін, тривалості циклів та вибору управлінських рішень, зокрема щодо інвестування на основі розроблених ковенант ефективності використання оборотних активів.

Одним із ключових блоків оцінки інвестиційної привабливості підприємств є оцінка ефективності використання їх оборотних активів. Розроблені управлінські рішення щодо такого оцінювання будуть дієвими, якщо ґрунтуватимуться на

об'єктивній оцінці. Визначення інтегрального показника ефективності використання оборотних активів є необхідною складовою аналітичного забезпечення оцінки діяльності нафтогазовидобувних підприємств і розраховано за методом Харрінгтона в наступній послідовності:

1) визначення безрозмірного виду показника за кожним показником оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств;

2) розрахунок частинних функцій на основі безрозмірних відносних показників за кожним окремим показником оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств;

3) розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств (табл. 2) і визначено за формулою (3):

$$D = \sqrt[11]{dKo1 * dKo2 * dKo3 * dKo4 * dKo5 * dKo6 * dKo7 * dKo8 * dKo9 * dKo10 * dKo11}, \quad (3)$$

де dKo1 – dKo11 – частинні функції показників ефективності використання оборотних активів відповідно частки власних обігових коштів в оборотних активах; частки дебіторської заборгованості в оборотних активах; частки умовно безоплатних джерел фінансування оборотних активів; відношення дебіторської заборгованості до кредиторської; коефіцієнта проміжної платоспроможності; коефіцієнта загальної платоспроможності; коефіцієнта здатності підприємства генерувати грошові потоки; коефіцієнт якості чистого грошового потоку від операційної діяльності; ланцюгових темпів росту чистого доходу до темпів росту оборотних активів; коефіцієнта віддачі оборотних активів; коефіцієнт рентабельності оборотних активів.

Таблиця 2

Інтегральний показник оцінки ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств

Підприємство	Інтегральний показник			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
ПАТ «Укрнафта»	0,63	0,55	0,60	0,61
АТ «Укргазвидобування»	0,52	0,62	0,69	0,60
ПрАТ «Нафтогазвидобування»	0,60	0,67	0,64	0,69
ПрАТ «Природні ресурси»	0,67	0,64	0,65	0,58
ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння»	0,58	0,62	0,66	0,70

Так, за даними розрахунків, констатовано, що в 2018 р. найвища ефективність використання оборотних активів була у ПрАТ «Нафтогазвидобування» і ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння», а ефективність використання оборотних активів всіх інших підприємств оцінено на задовільному рівні і рекомендовано розробити комплекс пріоритетних заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних активів.

За результатами оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств запропоновано напрямки підвищення ефективності їх використання (табл. 3) і встановлено, що ефективне використання оборотних активів насамперед передбачає визначення їх оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання.

Пріоритетні напрямки підвищення ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств

Напрямки підвищення ефективності використання оборотних активів	Форми реалізації
Техніко-технологічний	<ul style="list-style-type: none"> - комплексне використання сировини, що спрямоване на оптимізацію часу та залишків щодо трансформації одного виду оборотних активів в інші; - оптимізація обсягу, складу і структури оборотних активів у розрізі окремих їх видів; - недопущення понаднормативних оборотних активів; - скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок скорочення часу простоїв, механізації і автоматизації виробничих процесів, збільшення міжремонтного періоду обладнання, удосконалення техніки і технології виконання робіт, організації праці та виробництва, впровадження сучасних способів розробки родовищ, використання вторинних методів видобутку нафти, механізації ремонтних робіт; - мінімізація втрат в результаті аварій та ускладнень.
Фінансово-економічний	<ul style="list-style-type: none"> - визначення рівня вартості окремих складових оборотних активів; - підвищення рівня ефективності використання оборотних активів; - забезпечення системних і безперебійних поставок оборотних активів; - удосконалення системи розрахунків з метою прискорення процесу оплати; - антиінфляційний захист.
Інвестиційний	<ul style="list-style-type: none"> - розширення кола інвестиційно привабливих нафтогазовидобувних підприємств.

Оптимальна величина оборотних активів повинна, з одного боку забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, а з іншого – мінімізувати наявність недіючих поточних активів. При деякому оптимальному рівні зазначених активів прибуток стає максимальним, а подальше їх зростання, сприятиме тому, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких призводить до витрат і зниження прибутку.

Визначено, що суб'єкти господарювання, зокрема нафтогазовидобувні підприємства, включаючи інформацію про дотримання ковенантів, можуть підвищити свою інвестиційну привабливість на ринку залученого капіталу і отримати ресурси на більш вигідних умовах. Алгоритм прийняття рішення щодо доцільності інвестування на основі розроблених ковенант ефективності використання оборотних активів наведено на рис. 2.

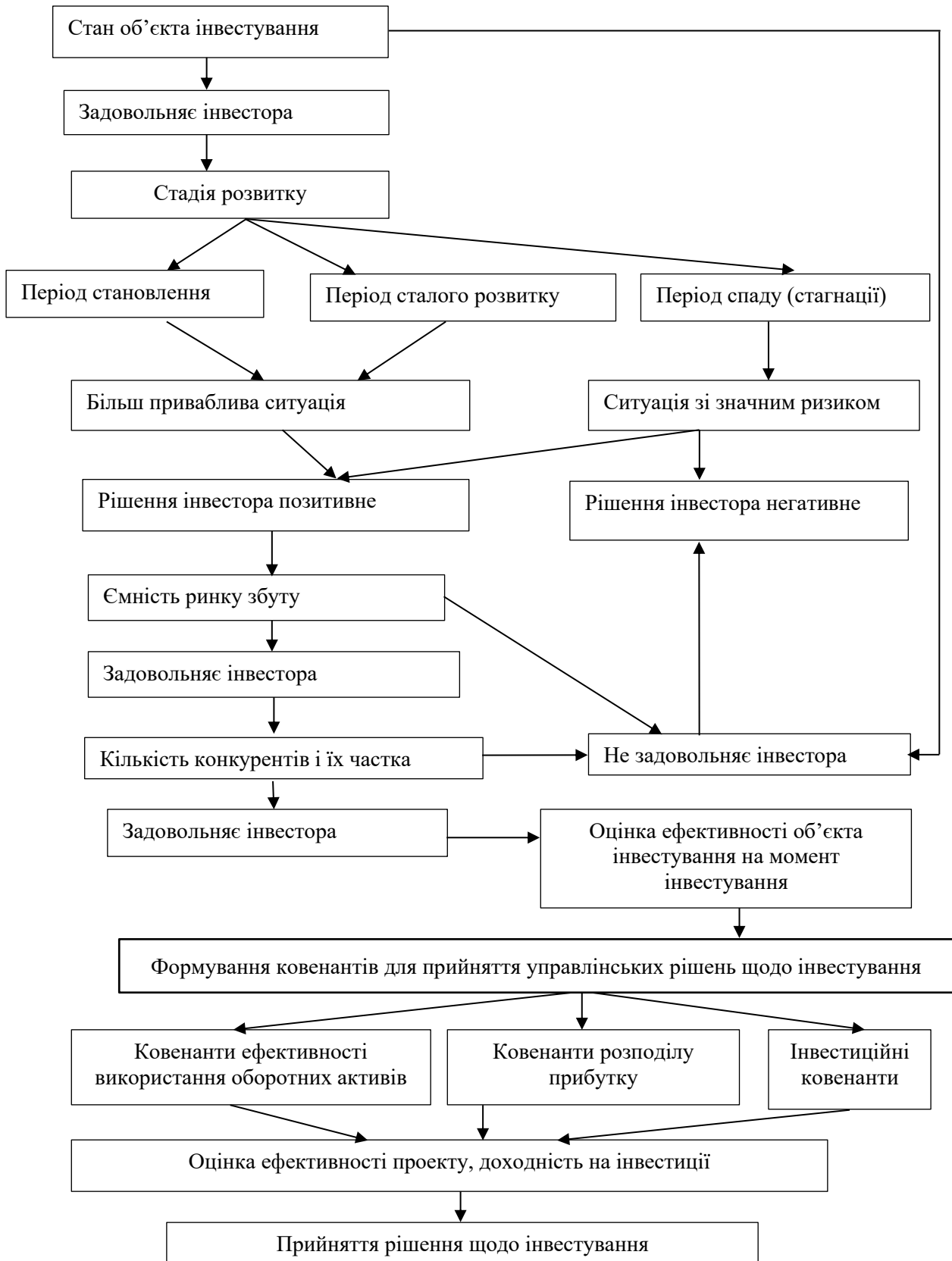

Рис. 2. Алгоритм прийняття рішення щодо доцільності інвестування

На основі отриманих результатів оцінювання ефективності використання оборотних активів та розробленого алгоритму сформовано оптимальний сценарій прийняття інвестиційних рішень для нафтогазовидобувних підприємств (рис. 3).

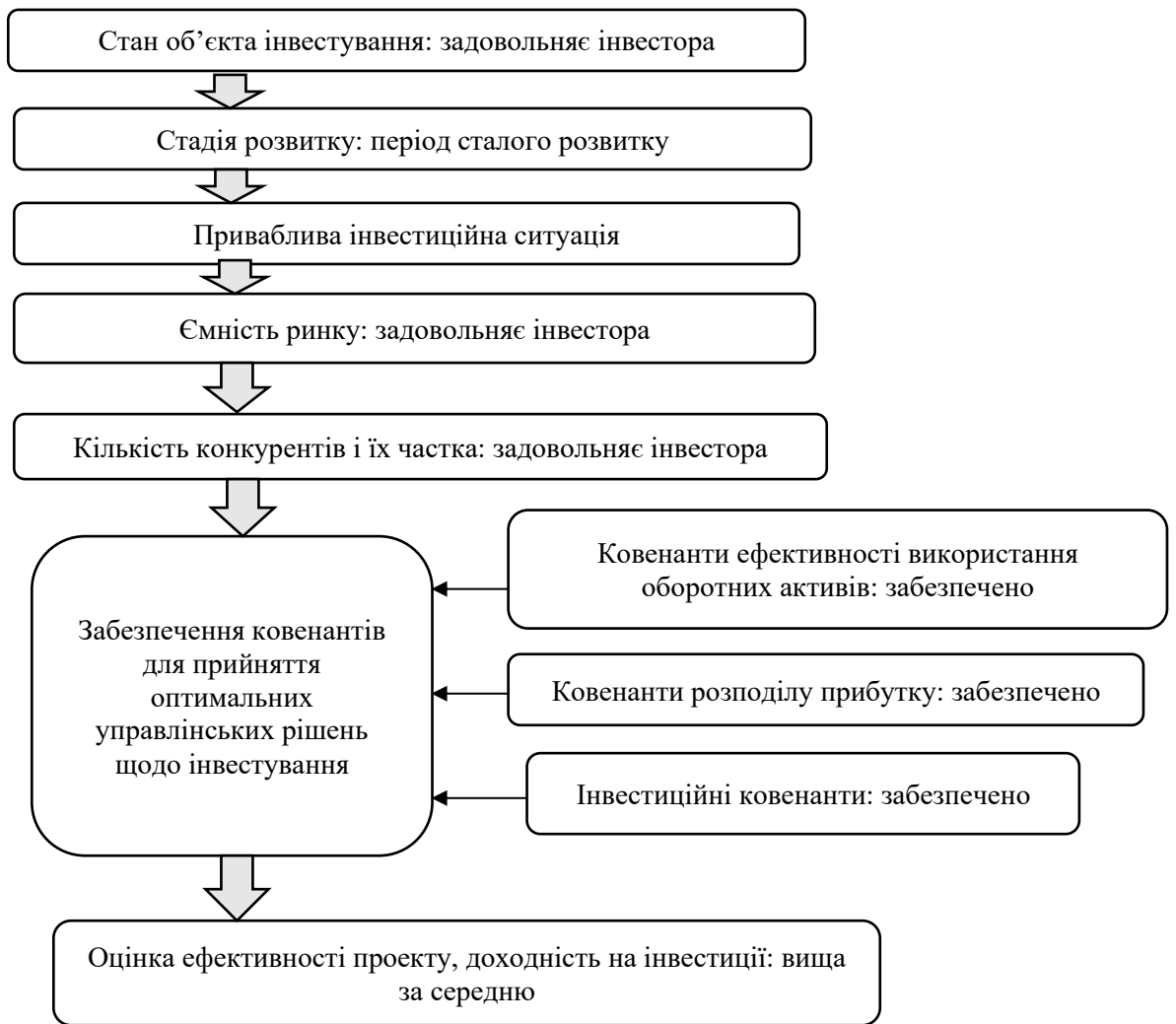

Рис. 3. Оптимальний сценарій прийняття інвестиційного рішення для нафтогазовидобувних підприємств

Доведено, що при прийнятті управлінських рішень щодо інвестування релевантним є формування ковенантів, які включають ковенанти ефективності використання оборотних активів, ковенанти розподілу прибутку та інвестиційні ковенанти. Для інвесторів необхідною умовою забезпечення досягнення поставлених завдань щодо отримання фінансових винагород є дотримання суб'єктом інвестування на відповідному рівні сформованих ковенантів, а при оцінюванні ефективності інвестиційного проекту – застосування розробленого сценарію прийняття управлінського рішення щодо інвестування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі зроблено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливого наукового завдання, що полягає в оцінюванні ефективності використання оборотних активів на основі інформації фінансової звітності нафтогазовидобувних підприємств.

За результатами дослідження сформовано наступні висновки:

1. Аргументовано наявність термінологічної різноманітності щодо сутності оборотних активів, тому в розвиток понятійно-термінологічного апарату в теорії управління розвинуто трактування сутності оборотних активів як сукупності авансованих і сформованих системоутворюючих елементів матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, які шляхом структурної трансформації здійснюють поліфункціональні зміни та безперервний кругообіг форм вартості з метою обслуговування поточного господарського процесу і мають повністю використовуватися впродовж року або операційного (виробничо-комерційного) циклу для посилення взаємодії між усіма ієрархічними рівнями та забезпечення безперервності діяльності і генерування позитивного грошового потоку.

2. Запропоновано структурно-логічний підхід до етапів організації оцінювання ефективності використання оборотних активів, що враховує галузеву специфіку нафтогазовидобувних підприємств, за результатами застосування якого отримується обґрунтований аналітичний базис прийняття управлінських рішень, розробки заходів з підвищення оборотності оборотних активів, зниження матеріалоємності й енергоємності та, відповідно, підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства.

3. Обґрунтовано доцільність застосування ковенантів для прийняття управлінських рішень щодо інвестування нафтогазовидобувних підприємств, зокрема ковенантів ефективності використання оборотних активів (частка власних обігових коштів в оборотних активах; частка оборотних активів в активах підприємства; віддача оборотних активів; рентабельність оборотних активів; частка дебіторської заборгованості в оборотних активах; коефіцієнт здатності підприємства генерувати грошові потоки; коефіцієнт якості чистого грошового потоку від операційної діяльності).

4. Удосконалено методику оцінювання ефективності використання оборотних активів на нафтогазовидобувних підприємствах з побудовою багатofакторної моделі ефективності використання оборотних активів, що дає можливість оцінювати стан їх використання на досліджуваних підприємствах і порівняти їх із середньогалузевим рівнем. Результати аналізу свідчать, що на рівні середньогалузевого значення ефективність використання оборотних активів була в ПАТ «Надра України», близько 50% досліджуваних підприємств використовують оборотні активи ефективніше, ніж в середньому по галузі.

5. Розвинуто методичний підхід до ранжування нафтогазовидобувних підприємств з використанням карти ранжування, яка дала можливість оцінити ефективність використання ними оборотних активів та визначити інвестиційно привабливі підприємства. За результатами проведеного на підприємствах нафтогазовидобутку ранжування залежності ефективності використання оборотних активів від організаційно-правової форми підприємства не виявлено.

6. Доведено, що при оцінюванні ефективності господарської діяльності підприємства імперативом є забезпечення ефективності використання оборотних активів. Вирішення основних проблемних аспектів щодо прийняття управлінських рішень полягає в розумінні управлінського контуру трансформації оборотних активів у циклі операційної діяльності нафтогазовидобувних підприємств, який враховує функціональний підхід (функції перетворення, управління, часу) для сприяння оптимізації управлінських рішень, в т.ч. стосовно перетворення потоків оборотних активів на кожній його стадії. Формування моделі управлінського контуру дозволяє

алгоритмізувати вирішення задач, пов'язаних з оцінкою впливу на оборотні активи технологічних змін, тривалості циклів і, відповідно, означити вибір управлінських рішень щодо інвестування на основі розроблених ковенантів.

7. Сформовано модель оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств, яка побудована на основі визначення інтегрального показника, що дає йому найбільш агреговану характеристику, кількісно та якісно відображає досягнутий рівень ефективності використання оборотних активів підприємства. За проведеними розрахунками встановлено, що найвищою ефективністю використання оборотних активів у 2018 р. відзначалися ПрАТ «ВК «Укрнафтобуріння» ($D=0,70$) і ПрАТ «Нафтогазовидобування» ($D=0,69$), а ефективність використання оборотних активів інших досліджуваних підприємств оцінена як задовільна ($0,37 < D \leq 0,63$).

8. Алгоритмізовано процес прийняття управлінських рішень щодо доцільності інвестування з врахуванням ковенантів ефективності використання оборотних активів, що дозволяє сформулювати сценарій такого прийняття для можливості оцінки найбільш ймовірного розвитку подій та можливих наслідків. За результатами ранжування досліджуваних нафтогазовидобувних підприємств сформовано оптимальний сценарій прийняття інвестиційного рішення з врахування задоволення інвестора станом об'єкта інвестування та забезпечення ковенантів від моменту розробки інвестиційної пропозиції до моменту результативності інвестиції (доходність).

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С. Інформаційне забезпечення оцінки ефективності використання оборотних активів. *Розвиток обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту підприємств*: колективна монографія за ред. проф. Куцика П. О. та проф. Пилипенка Л. М. Львів, 2019. С. 220-239. (0,84 друк. арк., особисто автору належить 0,45 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано критеріальні ознаки за інформаційною цінністю фінансової звітності щодо використання оборотних активів.*

Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, депозитаріїв та пошукових систем, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

2. Степанюк Г. С., Степанюк О. С. Управління підрядниками у нафтогазовій галузі як фактор екологічної безпеки [Електронний ресурс]. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 661–667. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/9_2017.pdf (0,72 друк. арк., особисто автору належить 0,36 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано необхідність наукової організації управління процесами постачання у нафтогазовій галузі.*

3. Степанюк О. С. Особливості економічних процесів оборотності активів та ефективність їх використання. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2018. № 2 (25). С. 100–109. (0,59 друк. арк.).

4. Степанюк Г. С., Степанюк О. С. Формування еколого-економічного

механізму управління техногенно небезпечними нафтогазовими підприємствами. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26-2. С. 34–38. (0,56 друк. арк., особисто автору належить 0,28 друк. арк.). *Особистий внесок автора: структуровані елементи механізму управління оборотними активами нафтогазових підприємств*.

5. Степанюк О. С. Сучасна система інформаційного забезпечення управління оборотними активами підприємств. *Вісник Хмельницького університету*. 2019. № 3. С. 172–179. (1,0 друк. арк.).

6. Степанюк О. С. Економічні процеси оборотності активів та її показники. *Академічний огляд*. 2019. № 2 (51). С. 39–47. (0,52 друк. арк.).

Стаття у вітчизняному науковому фаховому виданні:

7. Кафка С. М., Степанюк О. С. Формування системи управління витратами нафтогазовидобувних підприємств. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. 2015. № 2 (12). С. 36–45. (0,77 друк. арк., особисто автору належить 0,39 друк. арк.). *Особистий внесок автора: розвинуто концепцію формування системи управління оборотними активами на нафтогазовидобувних підприємствах*.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Степанюк О. С., Степанюк Г. С. Інформаційне забезпечення як складова механізму управління техногенно небезпечними нафтогазовими підприємствами. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 21–22 травня 2013 р.). Івано-Франківськ, 2013. С. 183–184. (0,14 друк. арк., особисто автору належить 0,07 друк. арк.). *Особистий внесок автора: розвинуто питання інформаційного забезпечення управління оборотними активами нафтогазовидобувних підприємств*.

9. Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С. Консолідація фінансової звітності підприємств нафтогазового комплексу. *Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 6–7 листопада 2015 р.). Житомир, 2015. С. 157–158. (0,12 друк. арк., особисто автору належить 0,04 друк. арк.). *Особистий внесок автора: розвинуто методичні підходи до формування інформації про оборотні активи нафтогазових підприємств*.

10. Степанюк О. С., Степанюк Г. С., Костюк У. З. Інструменти еколого-економічного механізму управління нафтогазовидобувними підприємствами. *Фінансовий ринок: інституції та інструменти* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 3–6 червня 2018 р.). Львів, 2018. С. 94–95. (0,15 друк. арк., особисто автору належить 0,05 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано інструменти механізму управління нафтогазовидобувними підприємствами*.

11. Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С. Питання оборотності активів та її оцінки [Електронний ресурс]. *Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку галузевих і регіональних суспільних систем в сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 11–12 квітня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 249–251. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/7214/1/6812p.pdf> (0,12 друк. арк., особисто

автору належить 0,04 друк. арк.). *Особистий внесок автора: теоретичне обґрунтування сучасних підходів до оборотності оборотних активів та їх оцінювання.*

12. Степанюк О. С. Економічна сутність оборотного капіталу як об'єкта управління та оцінювання. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24–26 жовтня 2019 р.). Львів, 2019. С. 195–196. (0,16 друк. арк.).

13. Орлова В. К., Кафка С. М., Степанюк О. С. Фінансові ковенанти як механізм моніторингу об'єкта інвестування на основі інтегрованої звітності. *Розвиток інтегрованої звітності підприємств* : тези виступів Міжнар. наук. конф. (м. Житомир, 4–5 жовтня 2019 р.). Житомир, 2019. С. 315–316. (0,14 друк. арк., особисто автору належить 0,05 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано класифікацію фінансових ковенантів для цілей управління об'єктами інвестування.*

Наукова праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації:

14. Гораль Л.Т., Кафка С.М., Степанюк О. С. Практичні аспекти реалізації облікової політики щодо подальших витрат на основні засоби. *Облік і фінанси*. 2018. № 3 (81). С. 19-28. (1,03 друк. арк., особисто автору належить 0,3 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено особливості сучасного стану функціонування нафтогазових підприємств з визначенням основних проблемних аспектів прийняття управлінських рішень щодо використання оборотних активів при ремонті основних засобів.*

АНОТАЦІЯ

Степанюк О. С. Оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2020.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню науково-прикладного завдання поглиблення та розвитку теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо оцінювання ефективності використання оборотних активів нафтогазовидобувних підприємств.

У дисертації розвинуто теоретичні положення щодо номінативного поля застосування дефініції «оборотні активи» та трактування сутності оборотних активів, критично оцінено методику оцінювання ефективності використання оборотних активів за економіко-фінансовими показниками, проаналізовано її інформаційне забезпечення, з врахуванням ковенантів ефективності використання оборотних активів як набору спеціальних умов, введення яких сприятиме мінімізації ризиків економічних втрат інвесторів.

Охарактеризовано сучасний стан функціонування нафтогазовидобувних підприємств з визначенням основних проблемних аспектів прийняття управлінських рішень щодо оборотних активів, адаптовано карту ранжування і розроблено економетричну модель для оцінювання ефективності використання оборотних активів досліджуваних підприємств.

Сформовано управлінський контур трансформації оборотних активів у циклі операційної діяльності нафтогазовидобувних підприємств з урахуванням функціонального підходу для сприяння оптимізації управлінських рішень, визначено інтегральний показник оцінки ефективності використання оборотних активів досліджуваних підприємств з метою прийняття управлінських рішень, розроблено алгоритм прийняття управлінських рішень щодо інвестування з врахуванням ковенант, що дозволило сформулювати оптимальний сценарій прийняття інвестиційних рішень для нафтогазовидобувних підприємств.

Ключові слова: оцінювання, ефективність, використання, оборотні активи, нафтогазовидобувні підприємства.

ABSTRAKT

Stepaniuk O. S. Ocena efektywności wykorzystania aktywów obrotowych spółek naftowych i gazowych. - Rękopis.

Praca naukowa na uzyskanie stopnia kandydata nauk ekonomicznych ze specjalności 08.00.04 – ekonomia i zarządzanie przedsiębiorstwami (według działalności ekonomicznej). – Iwano-Frankiwski Narodowy Techniczny Uniwersytet Nafty i Gazu, Ivano-Frankivsk, 2020.

Rozprawa poświęcona jest rozwiązaniu stosowanego i naukowego problemu pogłębienia i opracowywania tez teoretycznych oraz rekomendacji praktycznych dotyczących oceny efektywności wykorzystania aktywów obrotowych przedsiębiorstw wydobywających ropę i gaz.

W pracy na stopień kandydata nauk ekonomicznych opracowano tezy teoretyczne przepisy dotyczące nominalnego zakresu stosowania definicji «aktywa obrotowe» i interpretacji istoty aktywów obrotowych, krytycznie oceniona jest metoda oceny efektywności wykorzystania aktywów obrotowych za pomocą wskaźników ekonomicznych i finansowych, przeanalizowano wsparcie informacyjne, biorąc pod uwagę kowenanty efektywności wykorzystania aktywów obrotowych jako zestaw warunków specjalnych wprowadzenie których zminimalizuje ryzyko strat ekonomicznych dla inwestorów.

Obecny stan funkcjonowania przedsiębiorstw wydobywających ropę i gaz charakteryzuje się zdefiniowaniem głównych problematycznych aspektów podejmowania decyzji zarządczych dotyczących aktywów obrotowych, dostosowano mapę rangową i opracowano model ekonometryczny do oceny efektywności wykorzystania aktywów obrotowych badanych przedsiębiorstw.

Utworzony jest układ zarządzania transformacją aktywów obrotowych w cyklu działalności operacyjnej przedsiębiorstw wydobywania ropy i gazu z uwzględnieniem podejścia funkcjonalnego sprzyjającego optymalizacji decyzji zarządczych, określono integralny wskaźnik oceny efektywności wykorzystania aktywów obrotowych badanych przedsiębiorstw do celów podejmowania decyzji zarządczych, opracowano algorytm podjęcia decyzji zarządczych dotyczących inwestowania uwzględniając kowenant co pozwoliło nam sformułować optymalny scenariusz podejmowania decyzji inwestycyjnych dla spółek naftowych i gazowych.

Słowa kluczowe: wycena, wydajność, wykorzystanie, aktywa obrotowe, spółki naftowe i gazowe.

ABSTRACT**Stepaniuk O. S. Evaluation of the efficiency of using current assets of oil and gas production companies. – Manuscript.**

Thesis for obtaining the Candidate of science degree in Economics in specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (by the types of economic activity). – Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas, Ivano-Frankivsk, 2020.

The dissertation is devoted to solving the applied and scientific problem of deepening and developing theoretical provisions and practical recommendations for evaluating the efficiency of using current assets of oil and gas production companies.

The expediency of researching the range of problems of scientific knowledge of current assets in combination with its essential indications and distinctive features is argued. The paper shows the distinguishing features between current assets, circulating capital and working capital of the enterprise, which are in the form of their expression, participation in ordinary activities and ability to transformation changes and the interpretation of the essence of current assets is specified.

The methodology for evaluating the efficiency of current assets use by economic and financial indicators is critically assessed, and the author's system of indicators for evaluating the efficiency of using current assets of oil and gas production companies is proposed, taking into account the industry specificity and limitations of information in the financial statements.

The information support of estimating the efficiency of current assets use is analyzed, considering the covenants of the effectiveness of current assets application as a set of special conditions, the introduction of which will help to minimize the risks of economic losses of investors.

The current state of oil and gas producing companies operation is characterized with the definition of the main problematic aspects of managerial decisions referring to current assets, the structural and logical approach to the stages of organizing the evaluation of the efficiency of current assets use is proposed, taking into account the industry specificity, and the econometric model for estimating the effectiveness of investigated companies current assets use is developed.

The managerial profile of circulating assets transformation during the cycle of operating activities of oil and gas companies has been formed, considering the functional approach to facilitate the optimization of managerial decisions. The technology of production or taking managerial decisions determine the mode of structural transformations at every point of managerial profile. The proposed approach allows us to determine the impact of various factors on the current assets, such as technological changes in current assets, duration of cycles and rules for the choice of management decisions.

The integral index of estimating the efficiency of current assets use with the adaptation of the system of indicators to the peculiarities and specificity of oil and gas production companies' activity and the limited information in financial statements for the purpose of making management decisions is determined.

An algorithm for managerial decision-making on investing with consideration of covenants was developed, which allowed us to form an optimal scenario for taking investment decisions for oil and gas production companies.

Keywords: evaluation, efficiency, use, current assets, oil and gas production companies.